

На наш погляд, перспективними є наукові розвідки щодо уточнення структурних компонентів цієї моделі та зв'язків різного роду (причинно-наслідкових, управління тощо).

Література:

1. Марчук А. В. Андрагогіка : навч. посіб. Львів : ЛьвДУВС, 2020. 300 с.
2. Кремінь В. Г. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
3. Тюріна В. О. Формування пізнавальної самостійності учнів загальноосвітньої школи : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01. Київ, 1994. 386 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-36>

ПІДГОТОВКА НАУКОВИХ КАДРІВ: КОЛІЗІЇ ТА НОРМИ

Філіпович М.Б.

*кандидат історичних наук, доцент, докторантка,
професор кафедри всесвітньої історії
Волинського національного університету
імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна*

За часів Радянського союзу перебування в аспірантурі не гарантувало отримання диплома кандидата наук. Закінчення аспірантури давало право на викладання у закладах вищої освіти (вищому навчальному закладі) без здобуття наукового ступеня. Чимало тогочасних випускників аспірантури так і не отримали наукове звання, але були визнаними науково-педагогічними працівниками і авторитетними викладачами.

Зі здобуттям незалежності Україна стала готувати самостійно свої науково-педагогічні кадри і створювати умови для здобуття наукових ступенів. Це призвело до того, що підготовці здобувачів через аспірантури стали приділяти більшу увагу і вимагати вже більш якісного її закінчення, а саме з закінченням у зв'язку з захистом дисертації. Станом на 2015 рік ефективність аспірантури по Україні в середньому становила 37 відсотків. Ще 30 відсотків захищалося протягом кількох років після закінчення аспірантури. І третина не досягала мети – перейшовши, здебільшого, в інші сфери економічного та соціального життя.

Однак, той відсоток який забезпечував ефективність аспірантури дозволи більшості класичних закладів вищої освіти, як і академічних

установ забезпечувати свій науковий та науково-педагогічний якісний склад саме з успішних випускників аспірантури. Процес підготовки наукових кадрів супроводжувався нормативними документами, зокрема «Положенням про підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів» № 309 1 березня 1999 р. Як зазначалось у преамбулі дане Положення регламентувало діяльність у галузі підготовки науково-педагогічних і наукових кадрів. Згідно статті 1 аспірантура і докторантура бали формами підготовки науково-педагогічних та наукових кадрів вищої кваліфікації [3].

У більшості країн науковий ступінь пов'язується перш за все не з освітою, а досягненнями дослідника у певній галузі науки, має особливий статус і надається за НАУКОВІ досягнення, що включають проведення дослідження, написання дисертації, монографії або статей та атестацію, тобто захист. Про освітню складову зазвичай не згадується, або вона є така, що сприяє при потребі перш за все науковій діяльності.

Розпочинаючи з 2016 року, з моменту коли у сфері підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів стали впроваджуватися реформи якось непомітним стала заміна поняття «наука» на поняття «освіта».

У 2016 році в дію вступив новий порядок підготовки, який ввів в обіг такі поняття як «доктор філософії» та «освітньо-наукова програма». Вже у статті 1 «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)» вказується, що цей Порядок визначає механізм підготовки здобувачів вищої освіти на третьому (освітньо-науковому) та науковому рівнях вищої освіти з метою здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії та доктора наук відповідно [2]. Тобто мова вже не ведеться про сферу підготовки наукових та науково-педагогічних кадрів, а про підготовку здобувачів вищої освіти.

Цікавим є те, що поступово в нормативних документах відбувається заміна понять «наукового ступеня» на «освітній рівень», «захист дисертацій» на «захист здобувачі третього рівня освіти». Законом України «Про наукову і науково-технічну діяльність» визначено, що аспірант – це вчений, який проводить фундаментальні та (або) прикладні наукові дослідження у рамках підготовки в аспірантурі у закладі вищої освіти/науковій установі для здобуття ступеня доктора філософії [5]. Постає питання якого ступеня і навіть аспіранту/вченому освітній ступінь доктора філософії?

Не дає визначеності щодо того що присуджується здобувачеві – «науковий ступінь» чи «освітній рівень» і «Порядок присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про

присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 [7].

Далі, з введенням у дію акредитаційного процесу поняття «наука» витісняється ще більше. На перший погляд акредитацією займається Національне агентство з забезпечення якості ОСВІТИ, і акредитує воно лише складову освітню. Таке витіснення поняття «наука», «наукове дослідження», «науковий ступінь» стає зрозумілим, коли, розпочинаючи з 2022 року, НАЗЯВО, агентство з ОСВІТИ, розпочинає контролювати процес захисту здобувачів третього рівня освіти.

У Наказі МОН України від 25.01.2021 р. «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) та додатка до них, зразка академічної довідки» у формі диплома доктора філософії вказується ступінь доктора філософії який згідно Закону України «Про вищу освіту» п. 6 ст. 5 це освітній і водночас науковий ступінь, що здобувається на третьому рівні вищої освіти на основі ступеня магістра [4; 6]. При тому нормотворець на перше місце ставить поняття «освітній» ступінь, а не «науковий».

Ще однією причиною вважати, що проведеними реформами руйнується система підготовки наукових кадрів, є зміни від 19 травня 2023 р., що вносяться до постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів [8]. Зокрема, внаслідок зміни п. 19 відбулося, на мою думку, погіршення умов праці наукового керівника аспіранта, оскільки знято 50 годин оплати за керівництво, яке передбачалось раніше на здійснення наукового керівництва роботою над дисертацією одного аспіранта (ад'юнкта, здобувача ступеня доктора філософії). Така оплата встановлюється закладом в якому працює науковий керівник. Таким чином, все перекладається на спроможність та автономію закладів вищої освіти. І сьогодні, вже відомі випадки коли призначається 36 годин (ЗНУ), або взагалі відмові від оплати (Одеська національна музична академія імені А.В.Нежданової), більше того навантаження має плануватися у межах норм часу наукової роботи, встановлених закладом для науково-педагогічних працівників. Це викликає як мінімум подив – адже, керівництво магістерськими, бакалаврськими та курсовими роботами в межах освітньо-професійної програми вноситься у навчальне навантаження. Отже, можна прогнозувати, що кількість науково-педагогічних працівників, які б хотіла здійснювати підготовку наукових кадрів, при такій ситуації буде катастрофічно зменшуватися, що у свою чергу призведе до голоду на наукові кадри.

Окрім фінансового питання, щодо наукових керівників занепокоєння викликає і те, що зазначені зміни обмежили коло наукових керівників штатними працівниками закладами вищої освіти чи наукових установ. Тобто тут розходиться задекларована свого часу теза про інтеграцію науки у світовий та економічний простір, і є абсолютно

протиленною тезі Всесвітньої конференції з вищої освіти 2009 р. «Нова динаміка вищої освіти і науки для соціальної зміни і розвитку» яка проводилася під егідою ЮНЕСКО, згідно якої навчання, дослідження і інновації визнані орієнтирами у діяльності вищих навчальних закладів (закладів вищої освіти). Науковий форум рекомендував: «навчальні заклади мають шукати нові шляхи збільшення досліджень і інновацій через співпрацю державних та приватних товариств як зацікавлених сторін;...системи досліджень потрібно організувати більш гнучко, щоб просувати науку і міждисциплінарність в обслуговуванні суспільства» [1].

Таким чином, можемо констатувати, що в Україні в наслідок проведених змін сфера підготовки науковців перетворилася у сферу отримання вищої, третього рівня, освіти. А отже, науковими ступенями на даний час залишаються кандидати та доктори наук. Зміни, які вносяться не сприяють розвитку наукової сфери, обмежуючи її академічними та формалізованими рамками.

Література:

1. The 2009 World Conference on Higher Education: Reacting to New Dynamics.

https://www.immagic.com/eLibrary/ARCHIVES/GENERAL/UNESCOAQ/UNESCO_183274e.pdf

2. Постанова КМУ від 23 березня 2016 р. № 261 «Про затвердження Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/261-2016-%D0%BF#Text>

3. Постанова КМУ від 1 березня 1999 р. № 309 «Про затвердження Положенням про підготовки наукових і науково-педагогічних кадрів». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/309-99-%D0%BF#Text>

4. Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII «Про вищу освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

5. Закон України від 26.11.2015 № 848-VIII «Про наукову і науково-технічну діяльність». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>

6. Наказ МОН України від 25.01.2021 р. «Про затвердження форм документів про вищу освіту (наукові ступені) та додатка до них, зразка академічної довідки». https://zakononline.com.ua/documents/show/492860__739788

7. Постанова КМУ від 12.01.2022 р. № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/44-2022-%D0%BF#Text>

8. Постанова КМУ від 19.05.2023 р. № 502 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України з питань підготовки та атестації здобувачів наукових ступенів».
<https://document.vobu.ua/doc/19455>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-331-9-37>

**ЗБАГАЧЕННЯ РЕПЕРТУАРУ МИСТЕЦЬКИХ КОЛЕКТИВІВ
ТРЕТЬОГО РІВНЯ ОСВІТИ ДОСТОЙНИМИ ЗРАЗКАМИ
УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ (НА ПРИКЛАДІ СОЛОСПІВУ
«ДО МІСЯЦЯ» ЯКОВА ЯЦИНЕВИЧА
НА СЛОВА ГРИГОРІЯ ЧУПРИНКИ)**

Чамахуд Д.В.

*викладач кафедри теорії, методики музичної освіти
та інструментальної підготовки,
викладач циклової комісії методики музичної освіти
та вокально-хорової підготовки
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
м. Луцьк, Україна
аспірантка III року навчання кафедри історії української музики
та музичної фольклористики
Національна музична академія України
імені П. І. Чайковського
м. Київ, Україна*

Урізноманітнення та оновлення музичного репертуару мистецьких колективів та здобувачів освіти третього рівня, які навчаються за спеціальністю «Музичне мистецтво», є одним із важливих питань. Особливої актуальності цей аспект набуває в умовах сучасного воєнного стану, адже постає проблема збагачення музичного звучання українських творів. Саме тому повернення із забуття творчості багатьох українських композиторів є вкрай необхідним.

Серед талановитих діячів кінця ХІХ – першої половини ХХ століття важливе місце займав помічник М. Лисенка, композитор, диригент, фольклорист, автор музики у різноманітних жанрах – Яків Яциневич (1869–1945). Процес дослідження життєтворчості митця є надзвичайно клопітким, адже відомості про нього знаходяться у різних архівах України.

У процесі створення музики зі словом не оминув увагою Я. Яциневич і невелику музичну форму – камерно-вокальні твори. У нього нараховується близько двадцяти композицій цього жанру, серед яких – сімнадцять солоспівів та три вокальні ансамблі. Більшість